

Jakub Janeta¹

Uniwersytet Łódzki

ORCID ID: 0000-0001-6707-2576

Przemysław Katner²

Uniwersytet Szczeciński

ORCID ID: 0000-0003-4059-5216

PRZEJĘCIE MAJĄTKU SPÓŁKI – ZAGADNIENIA WYBRANE NA TLE ORZECZNICTWA SĄDÓW POWSZECHNYCH I SĄDU NAJWYŻSZEGO

ABSTRACT

Acquisition of the company's assets and liabilities – selected issues in the context of the case law of common courts and the Polish Supreme Court

Despite the passage of more than 20 years since the entry into force of the Polish Commercial Companies Code³, many of the legal constructions indicated in it still raise doubts and give rise to legal disputes. One of them, of significant practical importance, is the possibility, as regulated in Article 66 of the Polish Commercial Companies Code, for the court to grant one of the partners of a general partnership the right to take over the assets and liabilities of the company in case it is composed of two partners and there is a reason for its dissolution on the part of one of them. Interpretation problems related to this regulation have been repeatedly raised in doctrine

1 Doktor, adiunkt w Katedrze Prawa Gospodarczego i Handlowego WPiA UŁ, radca prawny, janeta@wpia.uni.lodz.pl.

2 Doktor, adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji Usz, radca prawny.

3 Dz.U. z 2022 r. poz. 1467 ze zm.

and jurisprudence, nonetheless, many of them remain unresolved, while the resolution of one uncertainty often leads to the development of another. The purpose of this article is to examine the issues related to the interpretation on the basis of Article 66 of the Polish Commercial Companies Code of the reason for the dissolution of the company arising on the part of one of the partners, to identify the subject of the takeover, to specify the legal nature and the moment of transfer of the company's assets and liabilities to one of the partners, as well as to consider certain procedural aspects that may emerge over the course of the proceedings.

Keywords: general partnership, action for the transfer of the company assets and liabilities, grounds for dissolution of the company, reason for dissolution of the company, company's assets and liabilities, enterprise

Słowa kluczowe: spółka jawna, powództwo o przejęcie majątku spółki, powód rozwiązania spółki, przyczyna rozwiązania spółki, majątek spółki, przedsiębiorstwo

Pomimo upływu ponad 20 lat od wejścia w życie Kodeksu spółek handlowych⁴ wiele wskazanych w nim konstrukcji prawnych nadal budzi wątpliwości i rodzi spory prawne. Jedną z nich, mającą istotne znaczenie praktyczne, jest normowana w art. 66 k.s.h. możliwość przyznania przez sąd jednemu ze współników spółki jawnej prawa przejęcia majątku spółki w przypadku, gdy składa się ona z dwóch współników i po stronie jednego z nich zaistnieje powód jej rozwiązania. Związane z tym przepisem problemy interpretacyjne były wielokrotnie poruszane w doktrynie i orzecznictwie, niemniej jednak wiele z nich nadal nie zostało rozstrzygniętych, rozwiązywanie jednych wątpliwości często zaś prowadzi do powstawania kolejnych. Celem niniejszego artykułu jest spojrzenie na kwestie związane z rozumieniem na gruncie art. 66 k.s.h. powodu rozwiązania spółki, zaistniałego po stronie jednego ze współników, wskazanie przedmiotu przejęcia, dookreślenie charakteru prawnego i momentu przejścia majątku spółki na jednego ze współników, a także rozważenie wybranych aspektów procesowych pojawiających się w toku postępowania.

1. Znaczenie i przedmiot regulacji

Istotą regulacji art. 66 k.s.h. jest umożliwienie jednemu spośród dwóch współników spółki jawnej kontynuowania działalności gospodarczej w oparciu o wypracowany w trakcie trwania spółki majątek. Jak zgodnie podkreśla się w orzecznictwie i doktrynie, art. 66 k.s.h. pełni swoistą funkcję ochronną, przy założeniu, że przedmiotem ochrony jest „konglomerat różnorodnych wartości majątkowych i niemajątkowych, które zostały wypracowane przez współników w trakcie trwania spółki i które mogą dzięki przejęciu majątku spółki zostać zachowane i uchronione przed ich zniweczeniem w toku postępowania likwidacyjnego”⁵.

⁴ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych, t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1467 ze zm.

⁵ J. Janeta, *Powództwo o przejęcie majątku spółki jawnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022, nr 9, s. 44; a także m.in.: J. Lic, *Spółka Jawna. Komentarz*, [b.m.] 2023, wyd. 1, nb. 1; J. Szwaja, [w:] S. Sołtysiń-

Powyżej wskazane znaczenie art. 66 k.s.h. nie budzi wątpliwości i jest wyraźnie podkreślane w orzecznictwie. Odwołując się do dorobku Sądu Najwyższego, należy wskazać, że cel tego przepisu to ochrona „przedsiębiorstwa spółki, umożliwiała bowiem rozwiązanie jej bez przeprowadzenia likwidacji. Taki sposób rozwiązania spółki pozwala nie tylko na utrzymanie przedsiębiorstwa spółki w dotychczasowym kształcie, ale także umożliwia kontynuowanie prowadzonej przez przedsiębiorcę działalności, która przybiera inną formę organizacyjną”⁶. Podobnie cel art. 66 k.s.h. odczytywany jest w orzecznictwie sądów powszechnych. Przykładowo Sąd Apelacyjny w Katowicach wskazuje, że „[...] cel wprowadzonej reguły odnosi się do zachowania ciągłości przedsiębiorstwa, mimo istnienia podstaw prawnych do jego likwidacji. Skoro bowiem w dwuosobowej spółce jawnej pozostaje jeden ze współników, to dalsze prowadzenie przedsiębiorstwa w tej formie prawnej jest niemożliwe. Decyzja pozostałego współnika o kontynuacji działalności gospodarczej zapobiegnie likwidacji przedsiębiorstwa i pozwoli na dalsze jego funkcjonowanie w ramach samodzielnie prowadzonej działalności”⁷. Podobnie Sąd Apelacyjny w Gdańsku podkreśla, że „przejęcie majątku w rozumieniu art. 66 k.s.h. ma prowadzić do takiego jego przejęcia w tym przedsiębiorstwa, aby jego działalność pozostała nieprzerwana, niezakłócona z punktu widzenia przede wszystkim uczestników obrotu (kontrahentów) dotychczasowej spółki, aby wystąpiła kontynuacja praw i obowiązków w sferze stosunków cywilnoprawnych, administracyjnych, pracowniczych itp.”⁸. Zbieżnie z powyższym wypowiada się także doktryna, a stanowisko w niej wyrażane sięga jeszcze regulacji art. 121 k.h.⁹, którego art. 66 k.s.h. stanowi niemal wierną kopię. Jak podnosi się najczęściej, „[...] następstwem rozwiązania spółki z jakiegokolwiek przyczyny będzie w normalnym toku rzeczy jej likwidacja. Oznacza ona jednak nie tylko likwidację samej spółki, lecz także likwidację jej przedsiębiorstwa, a więc funkcjonującej jednostki gospodarczej, co powoduje zaprzepaszczenie pewnych wartości ekonomicznych oraz inne negatywne skutki gospodarcze i społeczne”¹⁰. W konsekwencji istotą art. 66 k.s.h. „[...] jest zachowanie przedsiębiorstwa spółki, które współnik przejmujący

ski, A. Szajkowski, J. Szwaja, *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. 1, Warszawa 1997, s. 739; S. Sołtysiński, [w:] *System Prawa Prywatnego*, red. Z. Radwański, t. 16, *Prawo spółek osobowych*, red. A. Szajkowski, Warszawa 2008, nb. 240; W. Pyziół, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyziół, Warszawa 2008, s. 142; K. Strzelczyk, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1, *Tytuł I. Przepisy ogólne. Tytuł II. Spółki osobowe*, red. T. Siemiątkowski, R. Potrzebszcz, Warszawa 2011, s. 390–391; G. Nita-Jagielski, [w:] J. Bienia i in., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 227; M. Rodzinkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 179; A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych*, t. 1, *Komentarz do art. 1–300*, Warszawa 2020, s. 347; M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 183–184; B. Borowy, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2020, s. 261. Por. też m.in. postanowienie SN z dnia 19 grudnia 2007 r., V CSK 343/07, OSNC 2009/2, poz. 34; wyrok SN z dnia 27 kwietnia 2017 r., IV CSK 414/16; wyrok SA w Katowicach z dnia 18 stycznia 2013 r., V ACa 730/12, LEX nr 1280281.

6 Postanowienie SN z dnia 19 grudnia 2007 r., V CSK 343/07.

7 Wyrok SA w Katowicach z dnia 18 stycznia 2013 r., V ACa 730/12, opubl. LEX/el nr 1280281.

8 Wyrok SA w Gdańsku z dnia 9 grudnia 2015 r., I ACa 893/14, podobnie wyrok SA w Łodzi z dnia 25 kwietnia 2018 r., I AGa 109/18.

9 Dz.U. nr 57, poz. 502 ze zm.

10 J. Szwaja, [w:] *Kodeks handlowy...*, s. 739–740 oraz tenże, [w:] S. Sołtysiński i in., *Kodeks spółek handlowych*, t. 1, *Przepisy ogólne. Spółki osobowe. Komentarz do artykułów 1–150*, Warszawa 2012, s. 603.

będzie mógł nadal prowadzić jako przedsiębiorca jednoosobowy w przypadku, gdy jest osobą fizyczną, albo w ramach struktur osoby prawnej (ułamkowej osoby prawnej), gdy wspólnik przejmujący jest właśnie taką osobą¹¹. Dla wzmocnienia powyższej argumentacji wskazuje się nadto wielość negatywnych skutków, jakie pociągnie za sobą zlikwidowanie spółki. Jak zauważa Grzegorz Nita-Jagielski, „[...] rozwiązanie spółki prowadzi w normalnym toku rzeczy do likwidacji, a w tym »zwinienia« przedsiębiorstwa spółki. Dzięki komentowanemu przepisowi można uniknąć tego skutku – niepożądanego nie tylko dla wspólnika zainteresowanego kontynuowaniem działalności, ale również dla innych osób (pracowników spółki, kontrahentów)”¹².

Jak przekonują przywołane wypowiedzi, nie budzi wątpliwości, że art. 66 k.s.h. powszechnie postrzegany jest jako służący zachowaniu integralności majątku spółki i ma ustrzec go przed dekompozycją naturalną dla następującego w wyniku likwidacji spieniężenia majątku spółki. Trzeba jednak zauważyć, że w większości wypowiedzi tak w orzecznictwie, jak i doktrynie wskazuje się, że chronioną wartością jest przedsiębiorstwo spółki, co może prowadzić do błędnego wniosku, że to przedsiębiorstwo stanowi przedmiot przejęcia w ramach powództwa opartego na art. 66 k.s.h. Tak jednak nie jest.

Brak jest jakichkolwiek argumentów mogących przekonywać za tym, że użyte w dyspozycji normy art. 66 k.s.h. określenie majątek spółki stanowi pojęcie tożsame co do swojej treści z pojęciem przedsiębiorstwa. Kierując się zasadą racjonalnego ustawodawcy, należy przyjąć, że określenie jako przedmiotu przejęcia majątku spółki jest świadome i zamierzone, tym bardziej że oba pojęcia są normatywnie definiowane. Artykuł 28 k.s.h. definiuje majątek spółki jako wszelkie mienie wniesione do spółki tytułem wkładu lub nabyte przez spółkę w trakcie jej istnienia. Natomiast art. 55¹ k.c. określa przedsiębiorstwo jako zorganizowany zespół składników materialnych i niematerialnych służących prowadzeniu działalności gospodarczej, przykładowo wymieniając składniki wchodzące w skład przedsiębiorstwa. Zestawienie obu norm wskazuje, że nie są one synonimiczne. Pojęcie majątku jest pojęciem szerszym zawierającym w sobie przedsiębiorstwo. Okoliczność tę trafnie spostrzegł Sąd Apelacyjny w Gdańsku, wskazując, że powództwo oparte na art. 66 k.s.h. ma prowadzić do przejęcia majątku, w tym przedsiębiorstwa¹³. Użycie przez ustawodawcę określenia majątek nie jest przypadkowe i stanowi wyraz woli ustawodawcy definitywnego przejścia na przejmującego wspólnika całego majątku spółki niezależnie od tego, czy poszczególne składniki majątku były związane z prowadzeniem działalności gospodarczej przez spółkę (np. nabywanie dóbr całkowicie niezwiązanych z działalnością spółki w celu minimalizowania skutków inflacji) i można je uznać za elementy składowe jej przedsiębiorstwa. Odniesienie do majątku spółki ma też wyeliminować potencjalne spory, jakie na tym tle mogłyby powstawać pomiędzy wspólnikami. „Nie można wykluczyć, że użycie pojęcia majątku, a nie przedsiębiorstwa, może znajdować swoje uzasadnienie w uwzględnieniu faktu,

11 M. Rodzynkiewicz, *Kodeks spółek handlowych...*, s. 129; A. Kidyba, *Kodeks spółek...*, s. 347; K. Strzelczyk, [w:] *Kodeks...*, s. 390–391.

12 G. Nita-Jagielski, [w:] J. Bieniał i in., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, wyd. 7, Warszawa 2020, s. 227; W. Pyziół, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyziół, Warszawa 2008, s. 142. Tożsamo J. Janeta, *Powództwo...*, s. 43–44.

13 Wyrok SA w Gdańsku z dnia 9 grudnia 2015 r., I ACa 893/14.

że zaistnienie przyczyny rozwiązania spółki skutkuje zmianą jej celu (art. 77 § 1 k.s.h.), a więc *de facto* i *de iure* przeznaczeniem składników majątku¹⁴. Nie oznacza to jednak, że odwołanie do pojęcia przedsiębiorstwa pojawiające się w doktrynie i orzecznictwie jest pozbawione uzasadnienia. Mając na uwadze cel art. 66 k.s.h., poglądy te należy odczytywać jako wymaganie posiadania przez majątek spółki przynajmniej potencjalnej zdolności do prowadzenia w oparciu o niego działalności gospodarczej. Tym samym, jak się wydaje, odwołując się do pojęcia przedsiębiorstwa, orzecznictwo i doktryna odnoszą się do ujęcia funkcjonalnego, wymagając, aby przejmowany majątek umożliwił kontynuowanie działalności gospodarczej. W tym kontekście zasadnie Sąd Apelacyjny w Łodzi wskazał na konieczność oceny, czy przejmowane składniki majątku spółki dają możliwość kontynuowania działalności przez przejmującego współnika¹⁵. *Ergo* czy w oparciu o przejęty majątek możliwe byłoby kontynuowanie działalności gospodarczej, a więc realizacja celu przedmiotowej normy. Z zapatrywaniem tym należy się zgodzić, przyjmując, że w skrajnych przypadkach, gdy majątek spółki stanowią wyłącznie jednostkowe prawa lub rzeczy i nie wykazują one potrzebnej dla prowadzenia działalności spójności składników, sąd powinien rozważyć, czy powództwo o przejęcie majątku może zrealizować pokładany w nim cel. Podobnie gdyby majątek spółki stanowiły wyłącznie środki pieniężne i spółka nie posiadała żadnych innych składników majątku, można byłoby zasadnie twierdzić, że brak jest podstaw dla zastosowania art. 66 k.s.h.

Nie oznacza to jednak, że majątek spółki musi wykazywać określony stopień zorganizowania typowy dla działalności gospodarczej, umożliwiający podjęcie działalności gospodarczej natychmiast po przejęciu majątku spółki. Jak się wydaje, chodzi tu o potencjalną możliwość rozpoczęcia działalności gospodarczej. Tym bardziej że – jak podkreśla się w piśmiennictwie – nie musi to być działalność zgodna z przedmiotem działalności spółki¹⁶. Zdecydowanie należy wykluczyć postulowanie możliwości przejęcia majątku od pozostawiania przedsiębiorstwa spółki w ruchu. Wymaganie takie czyniłoby przepis art. 66 k.s.h. martwym, wobec tego, że powództwa oparte na tym przepisie rozstrzygają się w przeważającej mierze¹⁷, gdy spółka znajduje się już w stanie likwidacji¹⁸.

2. Powód rozwiązania spółki jako przesłanka zastosowania art. 66 k.s.h.

Problem związany z rozumieniem występującej w art. 66 k.s.h. przesłanki roszczenia o przejęcie majątku spółki w postaci zaistnienia powodu jej rozwiązania po stronie jednego

14 J. Janeta, *Powództwo...*, s. 47 oraz J. Janeta, *Powództwo o przejęcie majątku spółki de lege lata i de lege ferenda*, [w:] *Non omne quod licet honestum est. Studia z prawa cywilnego i handlowego w 50-lecie pracy naukowej Profesora Wojciecha Jana Katnera*, red. A. Kappes, S. Byczko, B. Kucharski, s. 310–321.

15 Wyrok SA w Łodzi z dnia 25 kwietnia 2018 r., I AGa 109/18.

16 J. Lic, *Spółka...*, nb. 38 i nast., J. Janeta, *Powództwo...*, s. 47.

17 Wyjątkiem będzie w tym zakresie powództwo o przejęcie majątku spółki połączone z powództwem o jej rozwiązanie (art. 63 k.s.h.), chociaż i w tym przypadku przejęcie nastąpi po zaistnieniu przyczyny rozwiązania spółki.

18 J. Janeta, *Powództwo...*, s. 46.

ze wspólników występował już w przypadku odpowiednika tego przepisu w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy¹⁹. Artykuł 121 k.h. przewidywał bowiem rozwiązanie bardzo podobne w swym brzmieniu do tego z art. 66 k.s.h., posługując się jednak terminami: „przyczyna rozwiązania” (tożsamym z terminem występującym w art. 112 k.h., który wskazywał przyczyny rozwiązania spółki) oraz „wspólnik ustępujący” (występującym w art. 118 § 2 k.h., normującym możliwość orzeczenia przez sąd na wniosek pozostałych wspólników o ustąpieniu ze spółki wspólnika, wobec którego zachodzi ważny powód rozwiązania spółki)²⁰. Z tego też względu w doktrynie występowały zasadniczo dwa poglądy. Zgodnie z pierwszym przez przyczynę rozwiązania z art. 121 k.h. należało rozumieć „ważny powód” w rozumieniu art. 118 § 1 i 2 k.h., ponieważ tylko art. 118 § 2 k.h. przewidywał wyraźnie możliwość orzeczenia przez sąd ustąpienia wspólnika ze spółki²¹. Drugi pogląd opierał się zasadniczo na tym, że w art. 121 k.h. nie użyto określenia „ważny powód”. Stąd też przyczynę rozwiązania spółki z art. 121 k.h. należało interpretować szerzej. Przy takim ujęciu mogło być nią zatem nie tylko orzeczenie sądu wydane na podstawie art. 118 § 2 k.s.h. w przypadku wystąpienia ważnych powodów, ale także każdy z powodów rozwiązania spółki określonych w art. 112 pkt 4–5 k.h., tj. śmierć wspólnika, ogłoszenie jego upadłości oraz wypowiedzenie spółki²², a nawet rozwiązanie spółki na mocy postanowienia wspólników. Wyrażony został także pogląd, że zastosowanie art. 121 k.h. nie było możliwe tylko w przypadku upadłości spółki dwuosobowej, stanowiącej przyczynę jej rozwiązania wskazaną w art. 112 pkt 3 k.h.²³

W porównaniu z art. 121 k.h. art. 66 k.s.h. nie używa terminu „przyczyna” – który występuje w art. 58 k.s.h. (odpowiednik art. 112 k.h.) – lecz „powód” rozwiązania spółki, oraz posługuje się pojęciem wspólnika występującego, które nie nawiązuje do art. 63 § 2 k.s.h. (odpowiednik art. 118 k.h.). Zmiany te nie doprowadziły jednak do braku problemów interpretacyjnych. Przede wszystkim pojawiło się pytanie, czy przez powód z art. 121 k.s.h. należy rozumieć ważny powód, o którym mowa w art. 63 § 1 i 2 k.s.h. (i tylko w takim przypadku można żądać przejęcia majątku spółki), przyczyny wskazane w art. 58 k.s.h. (i jeżeli tak, to które)²⁴, czy też faktyczny powód rozwiązania spółki zaistniały po stronie jednego ze wspólników²⁵.

¹⁹ Dz.U. nr 57, poz. 502 ze zm.

²⁰ Zgodnie z art. 121 k.h. „jeżeli w spółce, składającej się z dwóch wspólników, w osobie jednego z nich zajdzie przyczyna rozwiązania, sąd może wyrokiem upoważnić drugiego wspólnika do przejęcia majątku spółki z obowiązkiem rozliczenia się ze wspólnikiem ustępującym według zasad artykułu poprzedzającego”.

²¹ Zob. Z. Fenichel, [w:] T. Dziurzyński, Z. Fenichel, M. Honzatko, *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. I, s. 238.

²² Zob. m.in. W. Pyzioł, [w:] *Kodeks handlowy. Komentarz*, red. K. Kruczałak, Warszawa 1999, s. 172.

²³ Zob. A. Szwaja, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, J. Szwaja, *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. I, Warszawa 1997, s. 740–741; zob. też J. Janeta, *Powództwo o przejęcie majątku spółki jawnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022, nr 9, s. 44–45 i wskazane piśmiennictwo.

²⁴ Zob. m.in. M. Litwińska-Werner, [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 2A. Prawo spółek handlowych*, red. A. Szumański, Warszawa 2019, s. 460.

²⁵ Tak J. Lic, *Spółka jawna. Komentarz*, Warszawa 2023, LEX, komentarz do art. 66, nb. 3.

W tej mierze w doktrynie i orzecznictwie opowiedziano się zasadniczo za drugim ze wskazanych stanowisk²⁶. Trafnie wskazał w uzasadnieniu wyroku Sąd Apelacyjny w Katowicach, negując stanowisko zajęte przez jedną ze stron sporu, że „norma art. 66 k.s.h. odnosi się do wszystkich powodów prowadzących do rozwiązania spółki, za wyjątkiem przypadków, kiedy dalsze prowadzenie przedsiębiorstwa na dotychczasowych zasadach gospodarczych jest wykluczone (np. na skutek ogłoszenia upadłości spółki). Językowe sformułowanie powyższej normy mówiącej o »powodach« rozwiązania spółki nawiązuje niewątpliwie do treści art. 58 k.s.h., w którym to owe »powody« zostały wymienione. Ani wykładnia celowościowa, ani systemowa, nie pozwalają na przyjęcie koncepcji skarżącego o ograniczeniu zastosowania art. 66 k.s.h. jedynie do przypadków sądowego rozwiązania spółki z ważnych powodów (art. 63 k.s.h.) lub koncepcji zupełnie samodzielnej podstawy rozwiązania umowy spółki przez sąd. Cel wprowadzonej reguły odnosi się do zachowania ciągłości przedsiębiorstwa, mimo istnienia podstaw prawnych do jego likwidacji. [...] Tak wyznaczony cel nie stoi w sprzeczności z koncepcją objęcia jego dyspozycją przypadków wymienionych taksatywnie w art. 58 k.s.h., a nawet wręcz przeciwnie, urealnienie osiągnięcia tego celu również w sytuacjach, gdy rozwiązanie spółki nie następuje mocą orzeczenia sądu (art. 58 pkt 6 k.s.h.), ale na przykład wskutek oświadczenia woli jednego z dwóch współników spółki jawnej o wypowiedzeniu umowy. Podobnie umieszczenie przepisu w rozdziale regulującym rozwiązanie spółki i wystąpienie współnika, i jednocześnie odwołanie się w przepisie do powodów rozwiązania, prowadzi do jednoznacznego wniosku o możliwości wydania decyzji przez sąd o przyznaniu pozostającemu współnikowi prawa do przejścia spółki także w innych sytuacjach niż określona art. 63 k.s.h.»²⁷.

Podobny pogląd wyraził Sąd Apelacyjny w Białymstoku, który rozpatrując apelację pozwanego, wskazał, że „jakkolwiek art. 66 KSH jest związany z powództwem o rozwiązanie dwuosobowej spółki jawnej przez sąd (art. 63 § 1 KSH), to równie dobrze może on stanowić podstawę samodzielnego powództwa w następstwie zaistnienia

²⁶ Zob. m.in. A.J. Witosz, [w:] *Kodeks spółek handlowych, t. 1, Komentarz do art. 1–150*, red. A. Kidyba, Warszawa 2017, s. 526; A. Kidyba, [w:] A. Kidyba, M. Dumkiewicz, *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, LEX 2022, art. 66, pkt 1; M. Rodzynkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, LEX 2018, art. 66, pkt 1; J. Szwaja, [w:] S. Sołtysiński i in., *Kodeks spółek handlowych. Tom I*, Warszawa 2012, s. 603; J. Janeta, W. Matysiak, *Czy i w jakim zakresie potrzebna jest reforma przepisów o spółkach osobowych*, [w:] *Efektywność zarządzania i nadzoru w spółce handlowej. W poszukiwaniu optymalnego modelu ustroju spółki*, red. K. Bilewska, Warszawa 2018, s. 108; P. Katner, *Rozliczenie się współnika przejmującego majątek spółki jawnej na podstawie art. 66 k.s.h. z drugim współnikiem*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2022, nr 9, s. 51; J. Strzępka, E. Zielińska, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Strzępka, Warszawa 2012, s. 134; M. Litwińska-Werner, [w:] *System Prawa Handlowego. T. 2A*, red. A. Szumański, Warszawa 2019, s. 460; M. Dumkiewicz, W. Matysiak, [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 16B. Prawo spółek osobowych*, red. M. Romanowski, Warszawa 2023, s. 428–429; W. Pyziół, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyziół, Warszawa 2008, LEX, komentarz do art. 66 k.s.h., nb. 1; K. Strzelczyk, [w:] J.P. Naworski i in., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł I. Przepisy ogólne. Tytuł II. Spółki osobowe*, LEX 2011, art. 66, pkt 1.

²⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 18 stycznia 2013 r., V ACa 730/12, LEX nr 1280281; tak też wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19 listopada 2014 r., V ACa 675/13, Legalis oraz z 15 stycznia 2016 r., V ACa 414/15, LEX nr 1979345; zob. też wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 30 listopada 2012 r. I ACa 1096/12, www.orzeczenia.ms.gov.pl.

innych przyczyn rozwiązania spółki. Przepis ten posługuje się bowiem bardzo pojemnym zwrotem »powód rozwiązania spółki«, co powinno być odczytane w kontekście art. 58 KSH wymieniającego te przyczyny. Spośród wskazanych okoliczności zastosowanie do spółki dwuosobowej – z zastrzeżeniem, że »powód« musi dotyczyć jednego ze wspólników – mogą znaleźć wszystkie z wyjątkiem jednomyślnej uchwały wspólników (wówczas powód rozwiązania zachodzi po stronie obu) i upadłości spółki (powód rozwiązania spółki nie zachodzi po stronie żadnego)²⁸. Wreszcie w uzasadnieniu jednego z wyroków Sądu Najwyższego znalazło się stwierdzenie, zgodnie z którym „podkreślić też trzeba, że art. 66 KSH odnosi się do wszystkich przyczyn rozwiązania spółki jawnej (co wynika chociażby z samego brzmienia tego przepisu), a nie tylko do jej rozwiązania z ważnego powodu”²⁹.

Warto jeszcze zauważyć, że w doktrynie można spotkać pogląd, zgodnie z którym powodem rozwiązania spółki jawnej w rozumieniu art. 66 k.s.h., oprócz przyczyn wskazanych w art. 58 § 1 k.s.h., może być też wystąpienie wspólnika ze spółki dwuosobowej bez wypowiedzenia³⁰. Pogląd ten w przypadku spółki jawnej wydaje się jednak dość wątpliwy ze względu na treść art. 58–65 k.s.h. Należy też zauważyć, że w uzasadnieniu wyroku SN z dnia 27 maja 2021 r. wskazano: „ustawodawca nie przewidział możliwości wystąpienia wspólnika ze spółki jawnej na podstawie porozumienia pomiędzy dotychczasowymi wspólnikami i spółką, również nie odwołał się do możliwości uregulowania takiej okoliczności w umowie spółki, jak to uczynił w art. 37 § 1 k.s.h.”³¹.

Powyższe uwagi nie uwzględniają jednak, że zgodnie z art. 66 k.s.h. powód rozwiązania spółki ma zaistnieć po stronie jednego ze wspólników, a konkretniej tego, który jest pozwany z tytułu roszczenia o przejęcie majątku spółki jawnej³². Pojawia się w związku z tym pytanie, czy chodzi jedynie o możliwość przypisania mu formalnej przyczyny rozwiązania spółki (np. faktu wypowiedzenia prezeń umowy), czy też przypisania mu okoliczności, które w następstwie spowodowały zaistnienie takiej formalnej przyczyny (np. doprowadzenia swoim niewłaściwym postępowaniem do takiej sytuacji, że wobec braku faktycznej możliwości dalszej z nim współpracy drugi wspólnik wypowiedział umowę).

W tej mierze poglądy ewoluowały i – jak się wydaje – mogą jeszcze ulegać pewnym modyfikacjom. Tytułem przykładu w uzasadnieniu wyroku SA w Katowicach z dnia 18 stycznia 2013 r. wskazano, że „przepis art. 66 k.s.h. wymaga stwierdzenia, że zaistniał powód rozwiązania spółki po stronie jednego z dwóch wspólników spółki jawnej. Takim powodem może być wypowiedzenie umowy spółki (art. 58 pkt 5 k.s.h.). Brak natomiast podstaw do wnioskowania, jakie przyczyny stały za złożeniem takiego oświadczenia woli, a tym bardziej, że pobudki takie można by określić jako istotne i zasługujące na ochronę poprzez brak uwzględnienia żądania drugiego wspólnika opartego na art. 66

28 Wyrok SA w Białymstoku z dnia 16 października 2014 r., I ACa 367/14, LEX nr 1544644; zob. też wyrok SA w Łodzi z dnia 25 kwietnia 2018 r., I AGa 109/18, LEX nr 2714666.

29 Wyrok SN z dnia 27 kwietnia 2017 r., IV CSK 414/16, LEX nr 2312232.

30 Zob. J. Lic, *Spółka jawna. Komentarz*, Warszawa 2023, Legalis, komentarz do art. 66 k.s.h., nb. 18–19 oraz do art. 61 k.s.h., nb. 13 i n.

31 Wyrok SN z dnia 27 maja 2021 r., I CSKP 164/21, LEX nr 3219939.

32 Zob. wyrok SA w Krakowie z dnia 30 listopada 2012 r., I ACa 1096/12, www.orzeczenia.ms.gov.pl.

k.s.h. [...] Nawet przyjmując, iż decyzja o wypowiedzeniu umowy spółki została spowodowana zachowaniem drugiego ze wspólników i istnieniem konfliktu między nimi, często nawet uniemożliwiającego dalsze funkcjonowanie przedsiębiorstwa, to okoliczność ta pozostaje bez wpływu na ocenę, czy wypowiedzenie było skuteczne. Podejmując decyzję o wypowiedzeniu wspólnik godzi się na likwidację przedsiębiorstwa [...]. Uznanie zatem, że zaistniał powód rozwiązania spółki po stronie tego z dwóch wspólników, który umowę spółki wypowiedział już na podstawie samej okoliczności jej wypowiedzenia, nie stanowi pokrzywdzenia tego wspólnika. Wypowiadający umowę wspólnik nie zamierza dalej kontynuować dotychczasowej działalności [...]”³³. Stanowisko takie SA w Katowicach wyraźnie potwierdził w 2016 r., przyjmując, że „jeśli pozwany wypowiedział umowę spółki to tym samym powód rozwiązania spółki zaistniał po jego stronie. Brak jest jednak podstaw, wbrew zarzutom apelacji, do ustalenia i oceny przyczyn, dla których wspólnik złożył oświadczenie o wypowiedzeniu umowy spółki, a tym bardziej, że pobudki wspólnika można określić jako istotne i zasługujące na ochronę poprzez brak uwzględnienia żądania drugiego wspólnika opartego na art. 66 k.s.h.”³⁴. Wydaje się, że w tę stronę poszedł także SA w Warszawie w wyroku z 2014 r., w którego uzasadnieniu znalazło się stwierdzenie, że „rozwiązanie przyjęte w art. 66 k.s.h. stanowi w istocie alternatywny sposób zakończenia działalności spółki, przy czym jego zastosowanie, w przypadku spełnienia przesłanki formalnej, pozostawione zostało swobodnej ocenie sędziowskiej”³⁵.

Nowsze orzecznictwo idzie jednak w drugim ze wskazanych kierunków. Już w uzasadnieniu wyroku SA w Krakowie z 2012 r. podniesiono, że „przyznanie prawa do przejęcia majątku spółki uzależnione jest [...] od dwóch przesłanek: zaistnienia powodu do rozwiązania spółki oraz przypisanie tego powodu tylko jednemu wspólnikowi. Powody te nie mogą bowiem obciążać tego wspólnika, który z żądaniem przyznania majątku występuje. [...] Przepis art. 66 k.s.h. stosuje się także w razie wypowiedzenia umowy spółki, a gdyby samo wypowiedzenie umowy było tym »powodem« rozwiązania spółki, o którym mowa w tym przepisie, nie zachodziłaby w ogóle potrzeba badania tych powodów. Wypowiedzenie umowy może bowiem nastąpić bez żadnego powodu (art. 61 § 1 k.s.h.), a może być spowodowane takimi okolicznościami, które równocześnie uzasadniają rozwiązanie spółki. Takim powodem może być na przykład brak zaufania, który w spółkach osobowych ma istotne znaczenie [...]. Wprawdzie w piśmie pozwanego [...] wypowiadającym umowę spółki jawnej [...] nie wskazano żadnych przyczyn wypowiedzenia, jednakże nie można abstrahować od okoliczności, które między stronami w okresie wcześniejszym zaistniały i były bezsporne. Sąd Okręgowy słusznie bowiem wskazywał na konieczność oceny przyczyn wypowiedzenia udziału”³⁶.

33 V ACa 730/12, LEX nr 1280281; tak też SO w Łodzi w wyroku z dnia 27 września 2017 r., uchylonym wyrokiem SA w Łodzi z dnia 25 kwietnia 2018 r., I AGa 109/18, LEX nr 2714666.

34 Wyrok SA w Katowicach z dnia 15 stycznia 2016 r., V ACa 414/15, LEX nr 1979345; zob. jednak w tej sprawie uzasadnienie przyczyny wydania postanowienia SN z dnia 6 grudnia 2016 r., V CSK 277/16, LEX nr 3541219, odmawiającego przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

35 Wyrok SA w Warszawie z dnia 10 kwietnia 2014 r., I ACa 1602/13, LEX nr 1469441.

36 Wyrok SA w Krakowie z dnia 30 listopada 2012 r., I ACa 1096/12, www.orzeczenia.ms.gov.pl.

W tę samą stronę skierował się SA w Łodzi w 2018 r., wskazując, że „również w przypadku przyczyny rozwiązania spółki polegającej na złożeniu przez jednego wspólnika oświadczenia o wypowiedzeniu umowy (art. 58 pkt 5 k.s.h.) można mówić o powodach złożenia takiego oświadczenia, które obciążają tego wspólnika, który oświadczenie o wypowiedzeniu umowy złożył, albo tego wspólnika, przez którego oświadczenie o wypowiedzeniu umowy zostało złożone. Można też mówić o powodach neutralnych, a nawet o braku powodów, gdyż wypowiedzenie umowy może nastąpić wyłącznie dla osiągnięcia skutku w postaci rozwiązania umowy. O ile więc przyczyny rozwiązania spółki wymienione w art. 58 k.s.h. są formalnymi sposobami zakończenia jej bytu, o tyle powody rozwiązania spółki są okolicznościami faktycznymi, które wykluczają osiągnięcie celu gospodarczego, założonego przy podpisaniu umowy spółki. Powody rozwiązania spółki jawnej stanowią zatem treść przyczyny rozwiązującej, czyli wypełniają formę, którą przyczyna tworzy. [...] W świetle przedstawionych powyżej rozważań, istnienie po stronie jednego ze wspólników powodu rozwiązania spółki oznacza tylko tyle, że doprowadził on do ucieleśnienia tego faktu przez doprowadzenie do powstania przyczyny w znaczeniu art. 58 k.s.h. Złożenie formalnego oświadczenia o wypowiedzeniu umowy spółki jawnej nie oznacza więc, że po stronie wspólnika, który złożył takie oświadczenie zaistniał powód rozwiązania spółki. Powodem tym mogło być naganne zachowanie drugiego wspólnika, które doprowadziło wspólnika składającego oświadczenie o wypowiedzeniu umowy do przeświadczenia, że dalsze kontynuowanie współpracy jest niemożliwe. Wprawdzie formalne oświadczenie o wypowiedzeniu umowy spółki prowadzi do jej rozwiązania, ale obowiązkiem Sądu jest ocena powodów, dla których zostało ono złożone. Jedynie, gdy powodów merytorycznych wypowiedzenia umowy nie było, należy uznać, że samo oświadczenie o wypowiedzeniu umowy zerwało więź między wspólnikami i tylko wówczas musi być traktowane, jako powód w znaczeniu art. 66 k.s.h., pozwalający na przyznanie majątku na rzecz wspólnika, do którego oświadczenie o wypowiedzeniu umowy zostało skierowane. Jeśli jednak powody złożenia oświadczenia o wypowiedzeniu umowy obciążają wspólnika, do którego oświadczenie to zostało skierowane, to proste uwzględnienie jego wniosku o przyznanie majątku spółki na jego rzecz godziłoby w zasadę sprawiedliwości i uczciwości. Prowadziłoby bowiem w prostej linii do uzyskania korzyści mającej źródło w czynach nagannych, wbrew zasadzie *nemo potest commodum capere de iniuria sua propria*³⁷. Takie stanowisko zostało także potwierdzone w uzasadnieniu dotyczącego art. 66 k.s.h. postanowienia SA w Szczecinie z 2021 r., zgodnie z którym „istotne staje się badanie przyczyn wypowiedzenia, roszczenie nie może być uwzględnione, kiedy powody złożenia oświadczenia o wypowiedzeniu umowy obciążają wspólnika, do którego oświadczenie to zostało skierowane. Po stronie jednego ze wspólników powinny znajdować się faktyczne powody wypowiedzenia

³⁷ Wyrok SA w Łodzi z dnia 25 kwietnia 2018 r., I AGa 109/18, LEX nr 2714666. Sąd wskazał także, że „dokonując oceny żądania zgłoszonego w oparciu o art. 66 k.s.h. Sąd nie może uchylić się od oceny powodów, które stały za przyczyną rozwiązania spółki w postaci wypowiedzenia umowy. W przeciwnym razie postawiłby się w pozycji notariusza stwierdzającego tylko zajęcie określonej okoliczności. Tymczasem użycie w art. 66 k.s.h. sformułowania »Sąd może« jednoznacznie wskazuje, że orzeczenie oparte na tym przepisie musi wynikać z oceny wszystkich okoliczności sprawy, a w szczególności ustalenia, którego ze wspólników obciąża niemożność kontynuowania dalszej współpracy”.

umowy (np. w postaci utraty zaufania, niemożności podjęcia decyzji)³⁸. W tę też stronę kieruje się także rosnąca liczba poglądów wyrażanych w doktrynie³⁹.

W świetle powyższego można jeszcze postawić pytanie, czy wspólnik, który wypowiedział umowę spółki z przyczyn leżących po stronie drugiego ze wspólników, sam może dochodzić roszczenia z art. 66 k.s.h. Za takim rozwiązaniem przemawia wskazane rozgraniczenie pomiędzy przyczyną rozwiązania spółki z art. 58 k.s.h. a powodem rozwiązania spółki istniejącym po stronie drugiego wspólnika⁴⁰. Warto też zauważyć, że taką możliwość dopuścił SA w Łodzi w przywołanym już wyroku z dnia 25 kwietnia 2018 r., co wynika zarówno z całokształtu sporządzonego uzasadnienia, jak i z uwag kierowanych do sądu pierwszej instancji dotyczących możliwości przyznania prawa do przejęcia majątku spółki jednemu lub drugiemu wspólnikowi (powództwa wzajemne z art. 66 k.s.h.) w sprawie, w której umowa spółki została rozwiązana na skutek jej wypowiedzenia. Można też wskazać, że w sytuacji połączenia roszczenia z art. 66 k.s.h. z żądaniem rozwiązania spółki na podstawie art. 63 § 1 k.s.h. nie budzi wątpliwości możliwość przyznania powodowi majątku spółki w razie wystąpienia ważnych powodów po stronie pozwanego, choć to przecież ten pierwszy doprowadza do zaistnienia formalnej przyczyny rozwiązania spółki (orzeczenia sądu), składając pozew. Dlaczego zatem, jeżeli we wskazanym stanie faktycznym zamiast składać pozew wspólnik wypowiedziałby umowę spółki z tych samych powodów leżących po stronie drugiego wspólnika, miałby być pozbawiony możliwości przejęcia majątku spółki? Wydaje się, że byłoby to niespójne i nielogiczne. Niemniej jednak z tzw. ostrożności procesowej w braku wyraźniejszego orzecznictwa w tej materii można póki co w praktyce rozważyć, czy – jeżeli przyczyna leżąca po stronie drugiego ze wspólników jest ważna i mamy na względzie skorzystanie z art. 66 k.s.h. – nie lepiej i bezpieczniej będzie wystąpić do sądu o rozwiązanie spółki zamiast ryzykować z jej wypowiedzeniem. Uwaga ta nie powinna być jednak odczytywana jako wątpliwość autorów co do możliwości przejęcia majątku spółki przez wspólnika, który nie dał powodu rozwiązania spółki, mimo że zainicjował przyczynę jej rozwiązania.

Należy przy tym zauważyć, że zgodnie z art. 66 k.s.h. sąd może, ale nie musi uwzględnić roszczenia o przejęcie majątku spółki w przypadku zaistnienia po stronie jednego ze wspólników powodu rozwiązania spółki. Nie może natomiast przyznać jednemu ze wspólników prawa do przejęcia majątku spółki, jeżeli obydwaj wspólnicy dają powód do jej rozwiązania⁴¹. W orzecznictwie nie ma jednak zgodności, czy dla takiego rozstrzygnięcia ma znaczenie stopień, w jakim poszczególni wspólnicy dali taki powód. Zgodnie z jednym poglądem, wyrażonym w 2023 r. przez Sąd Apelacyjny w Łodzi, „art. 66 k.s.h. nie daje podstawy do badania przez Sąd rozstrzygający żądanie przyznania prawa do przejęcia spółki przez jednego ze wspólników wagi czy też ciężaru

38 Postanowienie SO w Szczecinie z dnia 15 czerwca 2021 r., VIII GC 682/20, LEX nr 3210108; zob. też wyrok SA w Gdańsku z dnia 25 czerwca 2018 r., V AGa 127/18, LEX nr 2620775.

39 Zob. m.in. A. Kidyba, [w:] A. Kidyba, M. Dumkiewicz, *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, LEX 2022, art. 66, pkt 1; J. Lic, *Spółka jawna. Komentarz*, Warszawa 2023, Legalis, komentarz do art. 66 k.s.h., nb. 20–21.

40 Zob. J. Janeta, *Powództwo o przejęcie majątku spółki jawnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022, nr 9, s. 46.

41 Zob. m.in. wyrok SA w Krakowie z dnia 30 listopada 2012 r., I ACa 1096/12, www.orzeczenia.ms.gov.pl; wyrok SA w Warszawie z dnia 10 kwietnia 2014 r., I ACa 1602/13, LEX nr 1469441.

uchybień każdego z nich, bowiem okoliczność, po czyjej stronie wystąpiły większe nieprawidłowości składające się na obciążający go powód rozwiązania spółki jest prawnie irrelevantna. Z punktu widzenia przedmiotu rozstrzygnięcia są to bowiem okoliczności nie podlegające wartościowaniu⁴². Trafne wydaje się jednak stanowisko zajęte przez ten sam sąd w 2018 r., zgodnie z którym „jeśli [...] powody rozwiązania spółki leżą w całości lub stopniu zbliżonym do całości tylko po stronie jednego wspólnika, powództwo drugiego o przyznanie prawa do przejęcia majątku spółki będzie uwzględnione⁴³. W praktyce bowiem dość często można przypisać każdemu ze wspólników w jakimś, w tym drobnym, stopniu doprowadzenie do powstania przyczyny rozwiązania spółki, co *per se* nie powinno wykluczać możliwości zastosowania art. 66 k.s.h.

Przedstawione wyżej stanowiska wyrażone w orzecznictwie, a także te prezentowane w doktrynie⁴⁴ rodzą pytanie, czy art. 66 k.s.h. znajdzie zastosowanie w przypadku wszystkich przyczyn rozwiązania spółki jawnej wskazanych w art. 58 k.s.h. W tej mierze panuje zasadniczo zgoda, że dotyczy on tych wymienionych w art. 58 pkt 1 i pkt 4–6 k.s.h., a zatem przyczyn przewidzianych w umowie spółki, śmierci wspólnika⁴⁵, ogłoszenia jego upadłości, wypowiedzenia umowy spółki przez wspólnika lub wierzyciela wspólnika oraz prawomocnego orzeczenia sądu rozwiązującego spółkę. We wszystkich wskazanych przypadkach powód rozwiązania spółki może bowiem (choć nie zawsze musi) obciążać jednego ze wspólników. Nie ma natomiast możliwości zastosowania art. 66 k.s.h. w przypadku ogłoszenia upadłości spółki jawnej (art. 58 pkt 3 k.s.h.)⁴⁶. W takiej sytuacji przez czas trwania postępowania upadłościowego majątek spółki staje się bowiem masą upadłości, służącą zaspokojeniu wierzycieli spółki, i nie ma znaczenia na tym etapie, działania (zaniechania) którego ze wspólników doprowadziły do ogłoszenia upadłości⁴⁷. Istotne wątpliwości budzi także możliwość zastosowania art. 66 k.s.h. w przypadku, gdy rozwiązanie spółki jawnej następuje na skutek jednomyślnej uchwały wspólników⁴⁸. Stąd też mając zamiar wystąpienia z powództwem z art. 66 k.s.h., powód powinien unikać takiego sposobu rozwiązania spółki. Zamiast niego lepszym rozwiązaniem będzie wypowiedzenie umowy spółki lub też – jeżeli zaistniały ważne powody – wystąpienie z roszczeniem o rozwiązanie spółki. Jeżeli jednak doszło już do podjęcia wzmiankowanej uchwały, to powód może starać się wykazać – tak jak w świetle wskazanych wyżej nowszych orzeczeń w przypadku wypowiedzenia umowy – że jej podjęcie nastąpiło na skutek zaistnienia okoliczności, które obciążają drugiego wspólnika.

42 Wyrok SA w Łodzi z dnia 8 marca 2023 r., I AGa 307/22, LEX nr 3611315.

43 Wyrok SA w Łodzi z dnia 25 kwietnia 2018 r., I AGa 109/18, LEX nr 2714666.

44 Zob. przypis nr 8.

45 Zob. jednak np. W. Pyziół, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyziół, Warszawa 2008, LEX, komentarz do art. 66 k.s.h., nb. 1.

46 Wydaje się, że przytoczone wyżej stwierdzenie SN w sprawie IV CSK 414/16 stanowiło jedynie zbytnie uogólnienie, które nie miało znaczenia dla rozstrzyganej przez sąd sprawy.

47 Zob. m.in. J. Lic, *Spółka jawna. Komentarz*, Warszawa 2023, Legalis, komentarz do art. 66 k.s.h., nb. 12.

48 Za taką możliwością m.in. B. Borowy, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2022, Legalis, komentarz do art. 66 k.s.h., nb. 4; odmiennie m.in. A.J. Witosz, *Jednoosobowa spółka osobowa (cz. I)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2013, nr 11, s. 18; J. Janeta, *Powództwo o przejęcie majątku spółki jawnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022, nr 9.

3. Przesłanki negatywne zastosowania art. 66 k.s.h.

Obok wskazanych powyżej uwag pozwalających na stwierdzenie, że przejęcie majątku spółki przez jednego ze wspólników uzależnione jest od łącznego wystąpienia dwóch pozytywnych przesłanek: zaistnienia powodu do rozwiązania spółki i przypisania tego powodu tylko jednemu wspólnikowi, należy uwzględnić także dalsze przesłanki, które mają charakter negatywny i których wystąpienie zniweczy możliwość skutecznego domagania się przejęcia majątku spółki.

Pierwszą z nich jest brak zdolności wspólnika przejmującego majątek spółki do urzeczywistnienia celu normy art. 66 k.s.h. – kontynuacji działalności gospodarczej. Nie chodzi tu o badanie zdolności wspólnika do prowadzenia działalności gospodarczej w ogóle, ale o uwzględnienie przy orzekaniu okoliczności, które mogą przynajmniej uprawdopodobniać, że cel normy art. 66 k.s.h. nie zostanie osiągnięty.

Co do zasady należy przyjąć, że wspólnik występujący z powództwem o przejęcie majątku spółki nie ma obowiązku wykazywania zdolności do prowadzenia działalności gospodarczej ani też nie musi wskazywać, jaką działalność chce prowadzić w oparciu o majątek spółki. Nie oznacza to jednak, że w każdej sytuacji, gdy powód rozwiązania spółki wystąpił po stronie drugiego wspólnika, sąd powinien uwzględnić powództwo. Wyraźnie przewidywana w art. 66 k.s.h. uznaniowość, jaka wyraża się w sformułowaniu „sąd może”, nakazuje wzięcie pod uwagę także tych okoliczności, które już na etapie wyrokowania mogą poddawać w wątpliwość zasadność oddania wspólnikowi majątku spółki.

Przy ocenie zasadności powództwa w trybie art. 66 k.s.h. uwzględnić należy dotychczasowe negatywnie oceniane doświadczenia wspólnika domagającego się przejęcia majątku spółki w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej. Chodzi tu zarówno o działania lub zaniechania w ramach spółki, jak i podejmowane indywidualnie lub w ramach innych podmiotów. Niepowodzenia przedsięwzięć gospodarczych realizowanych przez wspólnika mogą zasadnie przekonywać, że nie będzie on w stanie kontynuować działalności i rozliczyć się z drugim wspólnikiem. Jeśli więc sąd poweźmie wątpliwość, uzasadnioną dowiedzionymi w procesie okolicznościami, co do możliwości prowadzenia z powodzeniem działalności przez wspólnika domagającego się przyznania majątku spółki, zobowiązany jest do oddalenia powództwa, a majątek spółki powinien ulec likwidacji w normalnym trybie. Powyższe zapatrywanie znajduje wyraźne potwierdzenie w orzecznictwie. Jak zasadnie podnosi Sąd Apelacyjny w Gdańsku, „w okolicznościach sprawy wątpliwości budzi jednak, to czy powód będzie w stanie nie tylko kontynuować działalność na majątku spółki, ale prowadzić ją z lepszym skutkiem, skoro obecnie wobec spółki jawnej został złożony wniosek o ogłoszenie upadłości. Nie ulega wątpliwości, że na spółce ciążyą znaczne zobowiązania, w przypadku uwzględnienia powództwa powoda obciążałby nadto obowiązek spłaty byłego wspólnika, na co obecnie nie ma środków, spółka także była ściśle gospodarczo powiązana z szeregiem innych podmiotów zależnych od stron, które obecnie pozostają w konflikcie”⁴⁹. Również Sąd Apelacyjny w Warszawie zasadnie podnosi, że powinno się także wziąć pod uwagę wpływ działań wspólnika domagającego się przyznania uprawnienia do przejęcia majątku spółki: „[...] na kondycję przedsiębiorstwa, ocenianego

⁴⁹ Wyrok SA w Gdańsku z dnia 25 czerwca 2018 r., V AGa 127/18.

pod kątem pozwalającym na postawienie tezy dotyczącej gospodarczej oraz społecznej efektywności jego dalszego działania i prowadzenia [...] przedsiębiorstwa, prowadzonego wcześniej przez obu wspólników w okresie działania spółki⁵⁰. Tak więc uprawnieniem i obowiązkiem sądu będzie ustalenie zaistnienia powodu rozwiązania spółki oraz jego kontekstu, a także pozytywna ocena możliwości kontynuacji działalności przez przejmującego, mając na uwadze jego dotychczasową aktywność gospodarczą⁵¹. Ustalenie przez sąd występowania okoliczności mogących podważać zdolność wspólnika do skutecznego prowadzenia działalności sprzeciwia się możliwości przyznania mu majątku spółki.

Za negatywną przesłankę należy także uznać występowanie okoliczności poddających w wątpliwość zdolność przejemcy do rozliczenia się ze wspólnikiem. Przy ocenie zasadności powództwa w trybie art. 66 k.s.h. powinno zostać wzięte pod uwagę ryzyko nierozliczenia się przez domagającego się przyznania majątku spółki wspólnika ze względu na jego obiektywnie złą sytuację majątkową. Kwestia niedostatecznego zabezpieczenia roszczeń była już sygnalizowana w piśmiennictwie⁵². Tym bardziej uzasadnione jest uwzględnienie przez sąd przy rozstrzygnięciu powództwa o przejęcie majątku spółki groźby nierozliczenia z uwagi na złą kondycję majątkową przejemcy. Łatwo spostrzec, że zadłużenie przejmującego (np. liczne zobowiązania służące wierzycielom uprawdopodobnione lub stwierdzone prawomocnymi wyrokami, toczące się już postępowania egzekucyjne czy wręcz niewypłacalność i groźba ogłoszenia upadłości) może utrudnić lub całkowicie wykluczyć zaspokojenie roszczenia drugiego wspólnika o rozliczenie. W takiej sytuacji przyznanie mu majątku spółki nie tylko pozostaje w sprzeczności z celem normy art. 66 k.s.h., podważając możliwość kontynuowania w oparciu o majątek spółki działalności gospodarczej, ale rodzi ryzyko, że roszczenie o rozliczenie nie będzie mogło zostać spełnione, a z przejętego majątku zaspokoją się wierzyciele osobiści wspólnika przejmującego majątek spółki. Stąd zasadne jest oprócz ustalenia powodów rozwiązania także ustalenie, czy przejemca daje rękojmię rozliczenia się ze wspólnikiem⁵³. Powyższy postulat znajduje oparcie w dorobku orzecznictwa. Jak trafnie wskazuje Sąd Apelacyjny w Gdańsku, „przepis art. 66 KSH nie uzależnia uwzględnienia roszczenia od wykazania, że powód posiada środki na dokonanie spłaty byłego wspólnika, jednakże brak takich środków wyraźnie wskazuje na możliwość pokrzywdzenia drugiego z byłych wspólników i uzasadnia oczekiwanie wspólnika, który z uzasadnionych przyczyn wypowiedział umowę spółki, na jej likwidację, zwłaszcza w sytuacji, gdy spółka posiada cenny majątek, który może zostać spieniężony”⁵⁴. Przesłanka ta ma charakter pozakodeksowy i może być brana pod uwagę wyłącznie na zarzut podniesiony w toku procesu i wykazany zgodnie zasadami ciężaru dowodu zgodnie z art. 6 k.c.

Do negatywnych przesłanek należy zaliczyć również stan majątku spółki uniemożliwiający prowadzenie działalności gospodarczej, o czym była szerzej mowa w pkt I.

50 Wyrok SA w Warszawie z dnia 18 marca 2015 r., I ACa 1367/14.

51 Tak SN w wyroku z 26 września 2007 r., IV CSK 165/2007, Lex Polonica nr 1597751.

52 Por. J. Janeta, *Powództwo o przejęcie majątku spółki de lege lata i de lege ferenda...*, s. 316 i nast.; odmiennie J. Lic, *Spółka...*, nb. 22.

53 J. Janeta, *Powództwo...*, s. 47.

54 Wyrok SA w Gdańsku z dnia 25 czerwca 2018 r., V AGa 127/18.

4. Charakter prawny i moment przejścia majątku na wspólnika na podstawie art. 66 k.s.h.

Rozważając kwestię momentu, w którym majątek przechodzi ze spółki jawnej na wspólnika go przejmującego na podstawie art. 66 k.s.h., w orzecznictwie można spotkać pogląd, zgodnie z którym „za moment przejścia majątku spółki na wskazanego w wyroku rozwiązującym spółkę jawną wspólnika należy przyjąć datę wykreślenia z rejestru handlowego spółki, gdyż wpis ten ma charakter konstytutywny dla jej bytu prawnego”⁵⁵. Stanowisko sądu znalazło pewne wsparcie w doktrynie⁵⁶. W komentarzu z 2023 r. Jan Lic wskazuje, że „ponieważ prawomocny wyrok zasądający przejęcie majątku spółki jest natychmiast skuteczny [...], spółka powinna być wykreślona z rejestru niezwłocznie po uzyskaniu prawomocności wyroku i tym samym rozwiązana. Z tą samą chwilą następuje też przejęcie przez wspólnika majątku spółki”⁵⁷.

Orzecznictwo i doktryna poszły jednak dość zgodnie w inną stronę. W uzasadnieniu wyroku SN z 2017 r. wskazano mianowicie, że w przypadku szczególnego sposobu zakończenia działalności spółki bez konieczności przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego na podstawie art. 66 k.s.h. „do przejęcia [przejęcia – przyp. red.] majątku spółki dochodzi przed wykreśleniem spółki z rejestru na podstawie konstytutywnego wyroku sądowego”⁵⁸. Podobnie w piśmiennictwie przyjęto, że „wyrok sądu w sprawie o prawo do przejęcia majątku spółki ma charakter kształtujący (konstytutywny, prawotwórczy). Wywiera on skutki *ex nunc* od chwili uprawomocnienia się [...]. Na jego podstawie majątek spółki przechodzi na rzecz dotychczasowego wspólnika i staje się jego własnością”⁵⁹. Wbrew dosłownemu brzmieniu przepisu wyrok nie przyznaje przy tym wspólnikowi prawa przejęcia majątku spółki, ale z chwilą uprawomocnienia powoduje jego przejęcie.

Samo przejęcie majątku na podstawie art. 66 k.s.h. jest dość zgodnie uznawane za przypadek sukcesji uniwersalnej⁶⁰. W uzasadnieniu wyroku SN z 2007 r. wskazano, że „w przypadku tego swoistego przekształcenia na podstawie art. 66 k.s.h. spółki

55 Wyrok SA w Katowicach z dnia 5 listopada 2013 r., V ACa 321/13, LEX nr 1391914.

56 Zob. M. Boryczka, [w:] *Umowa spółki jawnej*, red. A. Pietrzak, Warszawa 2022, s. 177.

57 J. Lic, *Spółka jawna. Komentarz*, Warszawa 2023, Legalis, komentarz do art. 66 k.s.h., nb. 39; stanowisko autora jest jednak niekonsekwentne, ponieważ z jednej strony wskazuje na moment wykreślenia spółki z rejestru i rozwiązania spółki (zakończenia jej bytu prawnego), a z drugiej przyjmuje konstytutywny charakter wyroku zasądającego przejęcie majątku, który staje się skuteczny z chwilą uzyskania prawomocności (nb. 28).

58 Wyrok SN z dnia 27 kwietnia 2017 r., IV CSK 414/16, LEX nr 2312232; zob. też wyrok SN z dnia 20 stycznia 2017 r., I CSK 13/16, LEX nr 2261745.

59 J. Szwaja, [w:] S. Sołtysiński i in., *Kodeks spółek handlowych. Tom I*, Warszawa 2012, s. 605; A. Kidyba, [w:] A. Kidyba, M. Dumkiewicz, *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, LEX 2022, art. 66, pkt 1; zob. też m.in. M. Dumkiewicz, W. Matysiak, [w:] *System Prawa Prywatnego*, Warszawa 2023, s. 427–428; G. Nita-Jagielski, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Bierniak i in., Warszawa 2022, komentarz do art. 66, nb. 8; P. Katner, *Rozliczenie się wspólnika przejmującego majątek spółki jawnej na podstawie art. 66 k.s.h. z drugim wspólnikiem*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022, nr 9, s. 51.

60 Więcej problemów rodzi sytuacja, w której wspólnicy uzgodnili inny sposób zakończenia działalności spółki niż przez przeprowadzenie likwidacji (art. 67 § 1 k.s.h.); zob. w szczególności uzasadnienie wyroku SN z dnia 9 lutego 2018 r., I CSK 241/17, LEX nr 2483684.

osobowej w przedsiębiorcę jednoosobowego ma miejsce następstwo prawne pod tytułem ogólnym. W doktrynie powszechnie rozróżnia się następstwo prawne pod tytułem szczególnym (sukcesja singularna), które oznacza nabycie indywidualnie oznaczonego prawa lub praw podmiotowych, oraz następstwo prawne pod tytułem ogólnym (sukcesja uniwersalna), które polega na tym, że sukcesor wstępuje w ogół praw stanowiących cały lub część prawnie wyodrębnionego majątku poprzednika. Cechą charakterystyczną sukcesji uniwersalnej jest także to, że dopuszczalna jest ona wyjątkowo i tylko w przypadkach wyraźnie przewidzianych przez przepisy prawa. Takim przepisem jest art. 66 k.s.h., z którego wynika, że w przypadku tego przekształcenia spółki osobowej w przedsiębiorcę jednoosobowego wspólnik przejmuje cały majątek spółki w celu kontynuowania jej działalności bez jakichkolwiek ograniczeń. [...] wspólnik, który przejął majątek spółki, prowadzi sprawy jeszcze niezakończone i w tym zakresie kontynuuje działalność rozwiązanej spółki. Użyte w przepisie sformułowanie »prowadzenie spraw« należy rozumieć szeroko; mogą tu wchodzić w grę zarówno czynności pozasądowe, jak i czynności sądowe, związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa, np. realizacja wcześniej zawartych umów, zawieranie kolejnych umów w ramach wcześniej zawartej umowy ramowej, wykonanie prawa odstąpienia, czy też dochodzenie roszczeń na drodze sądowej lub pozasądowej od nielejalnych kontrahentów⁶¹. Stanowisko takie zajmuje też doktryna⁶².

Pojawia się jednak pytanie, czy w przypadku art. 66 k.s.h. sukcesja uniwersalna obejmuje nabycie przez wspólnika przejmującego nabycie ogółu praw spółki jawnej, czy także jej zobowiązań. W tej mierze w orzecznictwie często wyrażane jest stanowisko opowiadające się za drugim rozwiązaniem. Zgodnie z uzasadnieniem wyroku SN z dnia 27 kwietnia 2017 r. z art. 66 k.s.h. „wynika, że w przypadku tego przekształcenia spółki osobowej w przedsiębiorcę jednoosobowego wspólnik przejmuje cały majątek spółki w celu kontynuowania jej działalności bez jakichkolwiek ograniczeń. Na tego wspólnika przechodzą nie tylko aktywa majątku spółki, ale także zobowiązania związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa spółki”⁶³. Podobnie w innym wyroku SN z 2017 r. w kontekście

61 Postanowienie SN z dnia 19 grudnia 2007 r., V CSK 343/07, OSNC 2009, nr 2, poz. 34; tak też wyrok SN z dnia 27 kwietnia 2017 r., IV CSK 414/16, LEX nr 2312232; zob. również wyrok SA w Łodzi z dnia 8 marca 2023 r., I AGa 307/22, LEX nr 3611315; wyrok NSA z dnia 25 stycznia 2017 r., II OSK 1113/15, LEX nr 2226720.

62 Zob. m.in. A. Kidyba, [w:] A. Kidyba, M. Dumkiewicz, *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, LEX 2022, art. 66, pkt 1; B. Borowy, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2022, Legalis, komentarz do art. 66 k.s.h., nb. 8; G. Nita-Jagielski, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Bieniak i in., Warszawa 2022, komentarz do art. 66, nb. 9; M. Dumkiewicz, W. Matysiak, [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 16B. Prawo spółek osobowych*, red. M. Romanowski, Warszawa 2023, s. 429, przyp. 865; K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Pozycja prawna wspólnika spółki jawnej*, Warszawa 2013, s. 444–445; J. Strzępka, E. Zielińska, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Strzępka, Warszawa 2012, s. 134; J. Szwaia, [w:] S. Sołtysiński i in., *Kodeks spółek handlowych. Tom I*, Warszawa 2012, s. 606.

63 Wyrok SN z dnia 27 kwietnia 2017 r., IV CSK 414/16, LEX nr 2312232; zob. też np. uchwała SN z dnia 7 stycznia 2004 r., III CZP 98/03, OSNC 2005 nr 2, poz. 27, w której – w sprawie dotyczącej dziedziczenia ustawowego – wskazano, że „niewątpliwie sukcesja uniwersalna polega na tym, iż na podstawie jednego zdarzenia ogół praw i obowiązków majątkowych przechodzi z jednej osoby na drugą, i to bez względu czy następcą prawnym o tym wie”.

art. 66 k.s.h. wskazano, że „przejęcie, czyli przejście praw i obowiązków przysługujących spółce na drugiego wspólnika, następuje z chwilą uprawomocnienia się wyroku rozwiązującego spółkę”⁶⁴. Należy dodatkowo zauważyć, że w pierwszym z przywołanych orzeczeń przyjęto, że na skutek przejścia majątku przez jednego ze wspólników „drugi ze wspólników zostaje w ten sposób zwolniony z odpowiedzialności wobec osób trzecich od zobowiązań spółki związanych z prowadzeniem jej przedsiębiorstwa”⁶⁵.

Wydaje się jednak, że właściwy jest pogląd przeciwny, zgodnie z którym sukcesja uniwersalna na podstawie art. 66 k.s.h. obejmuje jedynie aktywa spółki jawnej. W tej mierze należy zauważyć, że zgodnie z utrwalonym poglądem, wyrażonym nie tylko w doktrynie, „sukcesja uniwersalna (następstwo pod tytułem ogólnym), to nabycie całego majątku (ogółu praw składających się na majątek) lub części jakiegoś majątku na podstawie jednego zdarzenia prawnego”⁶⁶. Wprawdzie „nabyciu ogółu praw poprzednika towarzyszy zwykle wstąpienie w jego obowiązki”⁶⁷, niemniej jednak nie jest to konieczne. Klasycznym przykładem sukcesji uniwersalnej jest dziedziczenie, w ramach którego art. 922 § 1 k.c. wskazuje wyraźnie na przejście na spadkobierców praw i obowiązków zmarłego w następstwie śmierci spadkodawcy. Tymczasem w przypadku art. 66 k.s.h. mowa jest o przejściu majątku spółki, który – zgodnie z art. 28 k.s.h. – „stanowi wszelkie mienie wniesione jako wkład lub nabyte przez spółkę w czasie jej istnienia”. Z kolei art. 44 k.c. w zw. z art. 2 k.s.h. przyjmuje, że „mieniem jest własność i inne prawa majątkowe”. W żadnym miejscu ustawodawca nie wskazuje zatem na przejście zobowiązań na podstawie art. 66 k.s.h. Wręcz przeciwnie. Rozwiązanie przyjęte przez ustawodawcę w art. 66 k.s.h. różni się także dość wyraźnie od innych przypadków ogólnego następstwa prawnego normowanych w Kodeksie spółek handlowych, w których mowa jest o objęciu nim zarówno praw, jak i obowiązków (np. w art. 26 § 5, art. 494 § 1, art. 531 § 1 i art. 553 § 1 k.s.h.).

Argumentów przemawiających za wskazanym stanowiskiem jest więcej. Należy zatem zauważyć, że zgodnie z art. 22 § 2 k.s.h. „każdy wspólnik odpowiada za zobowiązania spółki bez ograniczenia całym swoim majątkiem solidarnie z pozostałymi wspólnikami oraz ze spółką, z uwzględnieniem art. 31”, który wskazuje co do zasady na subsydiarną odpowiedzialność wszystkich wspólników w przypadku, gdy egzekucja z majątku spółki okaże się bezskuteczna. W związku z tym nie ma jakiegokolwiek jurydycznego powodu, by w następstwie przejścia przez jednego z nich majątku spółki z obowiązkiem rozliczenia się z występującym wspólnikiem ten ostatni był zwalniany z istniejącej dotąd subsydiarnej odpowiedzialności względem wierzycieli spółki.

⁶⁴ Wyrok SN z dnia 20 stycznia 2017 r., I CSK 13/16, LEX nr 2261745; zob. też wyrok SA w Warszawie z dnia 18 marca 2015 r., I ACa 1367/14, zgodnie z którym „przejęcie przedsiębiorstwa na podstawie art. 66 KSH, nie ogranicza się bowiem do aktywów, obejmuje bowiem także zobowiązania, które są związane z jego prowadzeniem i nakłada na wspólnika, który przejął majątek spółki, osobistą odpowiedzialność za wykonanie podanego obowiązku”.

⁶⁵ Wyrok SN z dnia 27 kwietnia 2017 r., IV CSK 414/16, LEX nr 2312232.

⁶⁶ M. Pyziak-Szafnicka, [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 1. Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, Warszawa 2012, s. 871; tak też m.in. A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne*, Warszawa 1996, s. 135; S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego*, t. 1, Ossolineum 1985, s. 243–244.

⁶⁷ M. Pyziak-Szafnicka, [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 1. Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, Warszawa 2012, s. 872; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne*, Warszawa 1996, s. 135.

Mogłoby to też prowadzić do ich pokrzywdzenia. Okoliczność, że sukcesja następuje na skutek orzeczenia sądu, nie ma tu żadnego znaczenia, ponieważ wspólnik przejmujący nie jest przecież w żadnej mierze sukcesorem wspólnika występującego, ale spółki. Można co najwyżej zastanawiać się nad tym, czy po wykreśleniu spółki jawnej z rejestru jej dotychczasowi wierzyciele w pierwszej kolejności nie powinni dochodzić zaspokojenia z przejętego majątku spółki, którego dysponentem staje się wspólnik przejmujący, a dopiero w przypadku, gdy egzekucja zeń okaże się bezskuteczna, kierować roszczenie do dotychczasowych wspólników. W praktyce powodowałoby to skierowanie roszczenia najpierw do wspólnika, który przejmuje majątek spółki, jako odpowiedzialnego zarówno jako sukcesor, jak i jako były wspólnik, a dopiero w przypadku bezskuteczności egzekucji do wspólnika występującego (z uwzględnieniem art. 31 § 2 k.s.h.).

Warto także podnieść, że pogląd o przejęciu na podstawie art. 66 k.s.h. majątku jako obejmującego jedynie prawa (a nie również zobowiązania) spółki jawnej jest też reprezentowany w orzecznictwie – choćby w przytoczonym wyżej stanowisku dotyczącym zakresu sukcesji uniwersalnej wyrażonym w postanowieniu SN z 2007 r.⁶⁸ – oraz w doktrynie⁶⁹.

Przyjęcie takiego stanowiska powinno mieć przy tym określone konsekwencje procesowe. Skoro z chwilą uprawomocnienia się wyroku wydanego na podstawie art. 66 k.s.h. prawa majątkowe spółki jawnej przechodzą na wspólnika przejmującego, to z tą też chwilą powinien on wstępować w jej miejsce do różnego rodzaju postępowań toczących się z udziałem spółki, których przedmiotem są te prawa. Z kolei w przypadku postępowań, których przedmiotem są zobowiązania spółki jawnej, spółka ta pozostanie ich podmiotem do momentu jej wykreślenia, po czym w jej miejsce wstąpią dotychczasowi wspólnicy.

5. Uwagi prawno-procesowe

W aspekcie procesowym powództwo o przejęcie majątku spółki wywołuje zdecydowanie mniej istotnych wątpliwości, niż ma to miejsce w odniesieniu do opisanych powyżej zagadnień materialnoprawnych. Analizując nowsze wypowiedzi doktrynalne, jak i orzecznictwo można zauważyć wyraźne ujednoczenie poglądów i stopniowe wygasanie rozbieżności interpretacyjnych⁷⁰. Dla przykładu można wskazać chociażby kwestię

⁶⁸ Postanowienie SN z dnia 19 grudnia 2007 r., V CSK 343/07, OSNC 2009, nr 2, poz. 34.

⁶⁹ Zob. m.in. B. Borowy, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2022, Legalis, komentarz do art. 66 k.s.h., nb. 9; M. Dumkiewicz, W. Matysiak, [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 16B. Prawo spółek osobowych*, red. M. Romanowski, Warszawa 2023, s. 429; tak też, jak się wydaje, K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Pozycja prawna wspólnika spółki jawnej*, Warszawa 2013, s. 444–445 oraz J. Strzępka, E. Zielińska, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Strzępka, Warszawa 2012, s. 135; niejasne stanowisko zajmuje natomiast G. Nita-Jagielski, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Bieniak i in., Warszawa 2022, komentarz do art. 66, nb. 9, a także J. Lic, *Spółka jawna. Komentarz*, Warszawa 2023, Legalis, komentarz do art. 66 k.s.h., nb. 34, który w jednym akapicie wskazuje na przejęcie zarówno aktywów, jak i pasywów, w następnym zaś na przejęcie bez zobowiązań.

⁷⁰ Por. m.in. J. Lic, *Spółka...*, nb. 22.

legitymacji procesowej. Zgodnie podkreśla się, że postępowanie w trybie art. 66 k.s.h. toczy się pomiędzy wspólnikami, dotyczy to również sytuacji, gdy przyczyną rozwiązania spółki jest ogłoszenie upadłości wspólnika (art. 58 pkt 4 k.s.h.) czy wypowiedzenie umowy spółki przez wierzyciela osobistego wspólnika (art. 58 pkt 5 k.s.h.)⁷¹. Tym samym biernie legitymowanym jest zawsze wspólnik, nie zaś syndyk czy wierzyciel osobisty wspólnika, który dokonał wypowiedzenia umowy spółki⁷².

Nie wywołuje rozbieżności poglądów majątkowy i gospodarczy charakter sprawy o przejęcie majątku spółki⁷³, właściwość rzeczowa i miejscowa sądu⁷⁴.

Jak trafnie wskazuje Sąd Najwyższy, możliwość prowadzenia postępowania oparteo na dyspozycji normy „wymaga by w chwili orzekania istniała jeszcze spółka (choćby w stanie likwidacji [...]). Wniosek ten wynika z literalnego brzmienia przepisu – z użytych zwrotów w art. 66 k.s.h., jak »Jeżeli w spółce [...]«, »[...] dwóch wspólników [...]«, »[...] zaistnieje powód rozwiązania spółki [...]«, »[...] prawo do przejęcia majątku spółki [...]«. Skoro [...] doszło do definitywnego rozwiązania spółki i zakończenia jej bytu prawnego, utraty przez nią podmiotowości gospodarczej i bycia przedsiębiorcą, to nie można mówić o istnieniu spółki, o jej wspólnikach, istnieniu powodu do rozwiązania spółki, czy o majątku spółki⁷⁵. Przyjąć należy więc, że w przypadku zakończenia bytu spółki przed rozstrzygnięciem sporu przyznanie majątku spółki jest wykluczone. Uzasadnieniem dla poprawności powyższej tezy jest też fakt, że zakończeniu musiały już ulec czynności likwidacyjne (art. 77 k.s.h.), wobec czego upłynnieniu uległ majątek spółki, zaspokojeni zostali wierzyciele, a wspólnicy, o ile pozwoliły na to okoliczności, otrzymali należne im części nadwyżki polikwidacyjnej. Tym samym brak jest możliwości urzeczywistnienia celu normy art. 66 k.s.h. Jak się wydaje, powyższe uwagi dotyczą również postępowania zainicjowanego skargą kasacyjną od wyroku przyznającego drugiemu wspólnikowi prawo do przejęcia majątku spółki lub oddalającego powództwo. Jeśli przed złożeniem skargi kasacyjnej lub w trakcie toczącego się postępowania kasacyjnego spółka zakończy swój byt w wyniku wykreślenia z rejestru, dalsze trwanie sporu wydaje się wątpliwe. Dotyczy to szczególnie tych sytuacji, gdy wspólnik nie podjął starań lub też nie zdołał skutecznie w oparciu o art. 388 k.p.c. wstrzymać skuteczności wyroku sądu drugiej instancji, jak też pozostawał bierny w toku postępowania w przedmiocie wykreślenia spółki z rejestru. Przyjąć należy, że pewność i bezpieczeństwo obrotu wykluczają możliwość utrzymywania się przez długi czas stanu niepewności co do skuteczności przejęcia majątku spółki. Przyjęcie odmiennego zapatrywania

71 J. Janeta, *Powództwo...*, s. 47 oraz przywołana tam literatura, tożsamo J. Lic, *Spółka...*, nb. 22.

72 J. Janeta; *Powództwo...*, s. 47 oraz przywołana tam literatura, tożsamo J. Lic, *Spółka...*, nb. 22.

73 Zaznaczyć należy jednak, że wniosek wspólnika nieprowadzącego działalności gospodarczej może doprowadzić do wyłączenia stosowania w postępowaniu o przejęcie majątku spółki przepisów o postępowaniu gospodarczym (art. 458⁶ § 1 k.p.c.).

74 Zob. art. 10a ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.), zgodnie z którym „sądy gospodarcze rozpoznają sprawy gospodarcze oraz inne sprawy z zakresu prawa gospodarczego i cywilnego należące do ich właściwości z mocy przepisów odrębnych. Sądami gospodarczymi są powołane do tego wydziały sądów powszechnych; zob. też K. Strzelczyk, [w:] *Kodeks...*, s. 391 oraz J. Janeta *Powództwo...*, s. 47; J. Lic, *Spółka...*, nb. 23.

75 Wyrok SN z dnia 27 kwietnia 2017 r., IV CSK 414/16.

pozostawałoby w oczywistym dysonansie z celem art. 66 k.s.h., ponieważ skutecznie powstrzymywałoby wspólnika, prawomocnie uzyskującego prawo do przejęcia majątku spółki, od podjęcia działań stanowiących kontynuację działalności spółki.

Powyższe rozważania pozwalają przejść do dalszego zagadnienia, które stanowi przedmiot spornych wypowiedzi doktrynalnych i w ocenie autorów powinno być postrzegane jako luka w prawie. Chodzi mianowicie o brak korelacji regulacji art. 66 k.s.h. i art. 67 i nast. k.s.h. i brak wyraźnego powstrzymania możliwości realizacji celu likwidacyjnego spółki wobec wytoczenia powództwa o przejęcie majątku spółki.

Powszechnie prezentowane w doktrynie zapatrywanie wskazujące, że istotą art. 66 k.s.h. jest ochrona integralności majątku spółki i umożliwienie jej rozwiązania bez przeprowadzania likwidacji⁷⁶ lub wprost wskazujące na to, że jest to alternatywny względem likwidacji model zakończenia działalności spółki⁷⁷, wymaga doprecyzowania. Jak należy przyjąć, wytoczenie powództwa o przejęcie majątku spółki, niezależnie czy nastąpi to przed zaistnieniem skutku przyczyny rozwiązania spółki (np. przed upływem terminu wypowiedzenia umowy), czy już po jego zaistnieniu, nie ma wpływu na przejście spółki w stan likwidacji⁷⁸.

Przyjąć należy, że wraz z zaistnieniem przyczyny rozwiązania duosobowej spółki z mocy prawa (*ex lege*) spółka co do zasady przechodzi w stan likwidacji. Skutek taki wyraźnie wynika z treści art. 67 k.s.h., który przewiduje, że w przypadkach określonych w art. 58 k.s.h. należy przeprowadzić likwidację spółki, chyba że wspólnicy uzgodnili inny sposób zakończenia działalności spółki. W kontekście art. 66 k.s.h. kwestię uzgodnionego przez wspólników innego sposobu zakończenia działalności spółki można pominąć, ponieważ zaistnienie porozumienia pomiędzy wspólnikami czyni art. 66 k.s.h. bezprzedmiotowym. Brak jest jakiegokolwiek podstawy do przyjęcia, że wytoczenie powództwa o przejęcie majątku spółki niweczy skutki przewidziane w art. 67 k.s.h. Odmienne w tym zakresie wypowiedział się Grzegorz Nita-Jagielski, który wskazał na „[...] wątpliwości co do sytuacji prawnej spółki po upływie okresu wypowiedzenia, jeśli do tego momentu sąd prawomocnie nie orzekł o przyznaniu wspólnikowi prawa do majątku spółki w trybie art. 66 k.s.h. W normalnym biegu rzeczy z upływem okresu wypowiedzenia spółka taka *ex lege* przeszłaby w stadium likwidacji. W przypadku zgłoszenia żądania przyznania przez sąd prawa do przejęcia majątku spółki, przyjęcie takich konsekwencji byłoby sprzeczne z celem regulacji art. 66 k.s.h. Konieczne byłoby zatem – jak się wydaje – uznanie, że taki skutek wypowiedzenia następuje tylko wówczas, gdy sąd prawomocnie odmówi przyznania wspólnikowi prawa do przejęcia majątku spółki”⁷⁹. Przeciwno temu zapatrywaniu podnieść należy, że brak jest normatywnej podstawy dla wstrzymania przejścia spółki w stan likwidacji pomimo zaistnienia przyczyny jej rozwiązania.

⁷⁶ J. Lic, *Spółka...*, nb. 1

⁷⁷ Wyrok SA w Warszawie z dnia 10 kwietnia 2014 r., I ACa 1602/13.

⁷⁸ Spostrzeżenie poczynione w głównym toku rozważań odnieść należy odrębnie do sytuacji wytoczenia powództwa o rozwiązanie spółki i przejęcie majątku, gdzie przejęcie majątku spółki dokona się jednocześnie z zaistnieniem przyczyny rozwiązania spółki.

⁷⁹ G. Nita-Jagielski, [w:] *Kodeks spółek...*, s. 228–229.

Zapatrywanie Grzegorza Nity-Jagielskiego wyraźnie akcentuje jednak trudność, jakiej nie daje się łatwo rozwiązać na gruncie obecnej regulacji. Przejście w stan likwidacji powoduje, że cel spółki wyznacza już art. 77 k.s.h. Pozostaje on jednak w oczywistej sprzeczności z oczekiwaniem współnika domagającego się przejęcia majątku spółki i wstrzymania do tego czasu czynności likwidacyjnych. Rozwiązanie powyższej rozbieżności zaproponował Jan Lic. Autor ten przyjął bowiem, że postępowanie likwidacyjne powinno ulec zawieszeniu na czas trwania sporu o przejęcie majątku spółki⁸⁰. Podkreślić trzeba jednak, że zajęte przez tego autora stanowisko nie jest kategoryczne, co pozwala przypuszczać, że zawieszenie czynności likwidacyjnych wiąże on nie z faktem wytoczenia powództwa, ale ze zgodą współników na wstrzymanie czynności likwidacyjnych do czasu zakończenia sporu.

Odnosząc się do powyższych zapatrywań, przyjąć należy, że w obecnym stanie prawnym zapatrywania sugerujące retencyjny charakter powództwa rozpatrywać można jedynie jako postulaty *de lege ferenda*. Trzeba ocenić je pozytywnie i zgodzić się z potrzebą wstrzymania czynności likwidacyjnych i zachowania do czasu zakończenia postępowania pełnej substancji majątkowej spółki, jednak brak jest normatywnej podstawy dla uznania, że powództwu w trybie art. 66 k.s.h. skutek taki można obecnie przypisać. Odrębnym zagadnieniem, wykraczającym już jednak poza ramy niniejszego opracowania, jest kwestia możliwości przeciwstawienia się przez współnika realizacji celu likwidacyjnego⁸¹. Na potwierdzenie powyższej tezy przywołać można orzeczenie Sądu Okręgowego w Częstochowie, zgodnie z którym okolicznością przemawiającą za odwołaniem współnika z funkcji likwidatora jest (obok innych okoliczności) niemożność wypełniania przez niego celu likwidacyjnego (art. 77 k.s.h.) z uwagi na dążenie do przejęcia majątku spółki⁸².

80 J. Lic, *Spółka...*, nb. 22 i 29.

81 Patrz szerzej J. Janeta, *Powództwo o przejęcie majątku spółki de lege lata...*, s. 310 i nast.

82 Postanowienie SO w Częstochowie z dnia 7 listopada 2016 r., V Ga 203/16, LEX/el nr 2477795.

Bibliografia

- Borowy B., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2020.
- Dumkiewicz M., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Dumkiewicz M., Matysiak W., [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 16B. Prawo spółek osobowych*, red. M. Romanowski, Warszawa 2023.
- Fenichel Z., [w:] T. Dziurzyński, Z. Fenichel, M. Honzatko, *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. I.
- Janeta J., Matysiak W., *Czy i w jakim zakresie potrzebna jest reforma przepisów o spółkach osobowych*, [w:] *Efektywność zarządzania i nadzoru w spółce handlowej. W poszukiwaniu optymalnego modelu ustroju spółki*, red. K. Bilewska, Warszawa 2018.
- Janeta J., *Powództwo o przejęcie majątku spółki de lege lata i de lege ferenda*, [w:] *Non omne quod licet honestum est. Studia z prawa cywilnego i handlowego w 50-lecie pracy naukowej Profesora Wojciecha Jana Katnera*, red. A. Kappes, S. Byczko, B. Kucharski, Warszawa 2022.
- Janeta J., *Powództwo o przejęcie majątku spółki jawnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022, nr 9.
- Katner P., *Rozliczenie się współnika przejmującego majątek spółki jawnej na podstawie art. 66 k.s.h. z drugim współnikiem*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022, nr 9.
- Kidyba A., [w:] A. Kidyba, M. Dumkiewicz, *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, LEX 2022.
- Kidyba A., *Kodeks spółek handlowych, t. 1, Komentarz do art. 1–300*, Warszawa 2020.
- Lic J., *Spółka jawna. Komentarz*, [b.m.] 2023, wyd. 1.
- Litwińska-Werner M., [w:] *System Prawa Handlowego. T. 2A*, red. A. Szumański, Warszawa 2019.
- Nita-Jagielski G., [w:] J. Bieniak i in., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2019.
- Nita-Jagielski G., [w:] J. Bieniak i in., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Wyd. 7*, Warszawa 2020.
- Pyzioł W., [w:] *Kodeks handlowy. Komentarz*, red. K. Kruczałak, Warszawa 1999.
- Pyzioł W., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyzioł, Warszawa 2008.
- Rodzynkiewicz M., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Sołtysiński S., [w:] *System Prawa Prywatnego*, red. Z. Radwański, t. 16, *Prawo spółek osobowych*, red. A. Szajkowski, Warszawa 2008.
- Strzelczyk K., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz, t. 1, Tytuł I. Przepisy ogólne. Tytuł II. Spółki osobowe*, red. T. Siemiątkowski, R. Potrzeszcz, Warszawa 2011.
- Strzępka J., Zielińska E., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Strzępka, Warszawa 2012.
- Szwaja J., [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, J. Szwaja, *Kodeks handlowy. Komentarz, t. 1*, Warszawa 1997.
- Szwaja J., *Kodeks spółek handlowych, t. 1, Przepisy ogólne. Spółki osobowe. Komentarz do artykułów 1–150*, Warszawa 2012.
- Witosz A.J., [w:] *Kodeks spółek handlowych, t. 1, Komentarz do art. 1–150*, red. A. Kidyba, Warszawa 2017.